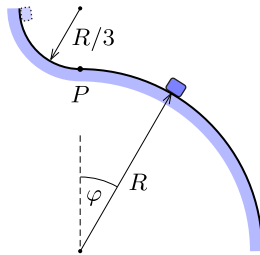

Fizika 1i, 2020 őszi félév, 4. gyakorlat

Szükséges előismeretek: a mechanikai energia megmaradásának törvénye; impulzustétel, az impulzusmegmaradás törvénye, rugalmas és tökéletesen rugalmatlan ütközések, a rakétahajtás elve;

Órai munkára javasolt feladatok

F1*. Egy $R/3 = 1$ m sugarú, negyedkörív alakú lejtő $R = 3$ m sugarú negyedkörív alakú domboldaldoban folytatódik (lásd az ábrát). A kisebb negyedkörív legfelső pontjáról kezdősebesség nélkül lecsúszik egy pontszerű test. A súrlódás elhanyagolható.

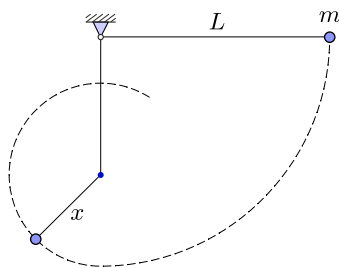

a) Mekkora sebességgel ér a kis test a két negyedkörív P csatlakozási pontjába?

b) Mekkora φ szöggel jellemezhető helyzetben válik el a kis test az alsó negyedkörívtől?

c) Mekkora az elválás pillanatában a test sebessége?

F2*. Egy m tömegű testet L hosszúságú fonálra ingaként felfüggesztünk. Az ingát vízszintesig kitérítjük, majd elengedjük. A felfüggesztési pont alatt $L-x$ távolságra egy szöveget rögzítünk, amelybe a fonál lengése során beleakad. Így a test a legalsó pont elérése után egy x sugarú körpályára tér át.

a) Mekkora legyen x értéke, hogy a test megtegyen egy teljes kört?

b) A szög utáni mozgás során mekkora erő feszíti a kötelet a körpálya legmagasabb pontján, ha $x = L/3$?

F3*. Egy 1 kg tömegű, $\mathbf{v}_1 = 3\mathbf{i} - 2\mathbf{j}$ sebességgel mozgó tömegpont tökéletesen rugalmatlanul ütközik egy 2 kg tömegű, $\mathbf{v}_2 = 4\mathbf{j} - 6\mathbf{k}$ sebességű másik tömegponttal. (Itt $\mathbf{i}$, $\mathbf{j}$, $\mathbf{k}$ a szokásos, x , y és z irányú egységvektorokat jelölik, a szorzótényezők pedig m/s -ban vannak megadva.)

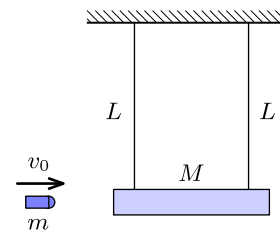
a) Mekkora az ütközés után az összetapadt tömegpontok közös sebességének nagysága?

b) Mekkora szöveget zár be az ütközés utáni közös sebességvektor az x tengellyel?

c) A kezdeti összes mozgási energia hány százaléka disszipálódott (alakult belső energiává) az ütközés során?

F4. A súlytalanság állapotában két pontszerű test ütközik. Kezdetben az egyik test áll, az ütközés rugalmas és egyenes. Mekkora a testek tömegének aránya, ha ütközés után a két test azonos nagyságú, de ellentétes irányú sebességgel mozog?

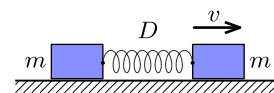
F5*. Egy m tömegű, vízszintesen repülő lövedék egy olyan M tömegű fahasábba fúródik, amely két azonos, L hosszúságú fonálra van függesztve az ábrán látható módon. A becsapódás hatására a fonalak α szöggel térülnek ki. Feltételezve, hogy $m \ll M$, határozzuk meg a következőket:

a) a lövedék ütközés előtti v_0 sebességét;

b) a lövedék kezdeti mozgási energiájának mekkora hányada alakult hővé.

F6. Két azonos, $m = 0,2$ kg tömegű testet $D = 50$ N/m rugóállandójú rugóval összekapcsolunk, majd a rendszert vízszintes, súrlódásmentes asztallapra helyezük. Ezután az egyik testet az ábrán látható módon $v = 1,0$ m/s sebességgel elindítjuk. Mekkora lesz a lezajló mozgás során a rugó legnagyobb megnyúlása?

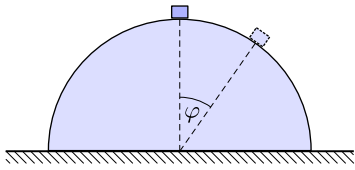

F7*. Miért „késlekedik” a rakéta az indítás után? A 4100 kg tömegű kutatórakétából 2500 m/s sebességgel áramlik ki az égéstermék, másodpercenként 16 kg. Mikor indul el? Mekkora hibát vétünk a számolásban, ha $g = 9,81$ m/s² helyett a kerekített 10 m/s² értékkel számolunk?

F8**. Az asztalon laza kupacban m tömegű, hajlékony, L hosszúságú lánc helyezkedik el. A lánc egyik végét állandó v sebességgel emelni kezdjük. Adjuk meg az idő függvényében, hogy mekkora erő szükséges a lánc emeléséhez!

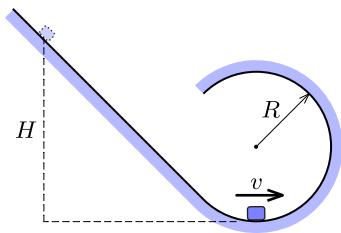
Otthoni gyakorlásra szánt feladatok

H1*. Egy kicsiny, test egy rögzített, sima félgömb tetején nyugszik. Instabil egyensúlyi állapotából elindulva a test súrlódásmentesen csúszni kezd a gömbfelületen. Mekkora φ szögnél válik el a test a felülettől?

H2*. Tarzan egy szikla széléről elrugaszkodás nélkül egy hajlékony indán lendül egy másik sziklaszirt felé. Az inda rögzített felső pontja és Tarzan tömegközéppontja közötti távolság 18 m. A hős a szikla tetejéről a pálya legmélyebb pontjáig 3 métert süllyed. Mekkora erő feszíti az indát, amikor a 90 kg tömegű Tarzan a pálya legmélyebb pontjához ér?

H3*. Egyenes lejtő törésmentesen csatlakozik egy $R = 1$ m sugarú, körív alakú részhez (lásd az ábrát). A lejtőn a körív legmélyebb pontjához képest $H = 2$ m magasságból kezdősebesség nélkül lecsúszik egy pontszerű, $m = 0,1$ kg tömegű test. A súrlódás elhanyagolható.

- Mekkora v sebességgel ér a kis test a körív legalsó pontjába?
- Mekkora erővel nyomja a legalsó pontban a kis test a körívet?
- Legalább mekkorának válasszuk H értékét, hogy a kis test elérje a körív legmagasabb pontját is?

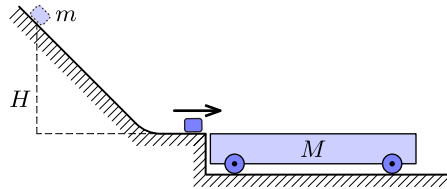
H4*. Egy $L = 1$ m hosszúságú fonálinga $m = 0,2$ kg tömegű, pontszerű nehezékét legalsó helyzetéből vízszintes irányú, $v_0 = 6$ m/s kezdősebességgel elindítjuk.

- Mekkora erő feszíti a fonalat közvetlenül az indítás utáni időpillanatban?
- Mekkora sebességgel ér a nehezék az inga függeszti pontjával megegyező magasságra?
- Mekkora az inga függőlegessel bezárt szöge abban a pillanatban, amikor a fonál meglazul?

H5**. Egy hídról leugró 75 kg tömegű artista a $h = 20$ m hosszúságú gumikötél egyik végét a korláthoz, a másik végét pedig magához erősíti. A kötélfékezi az ember esését és eközben a legnagyobb megnyúlása $2h$. Mekkora maximális sebességre gyorsul fel az ember?

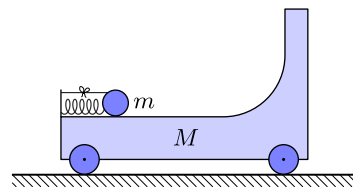
(Az artista nem éri el a víz felszínét. Tegyük fel, hogy a gumi követi a Hooke-törvényt, a légellenállást pedig tekintsünk el!)

H6*. Egy $H = 1,0$ m magasságú, súrlódásmentes lejtő tetejéről egy kicsiny, $m = 0,5$ kg tömegű test csúszik le. A vízszintesben végződő lejtő elhagyása után a test egy $M = 2,0$ kg tömegű kiskocsi platójára ér, ahol a súrlódás miatt megáll. A kocsi és a talaj közötti súrlódás elhanyagolható.

- Mekkora közös sebességgel mozog a kis test és a kocsi?
- Mekkora energia disszipálódott a mozgás során?

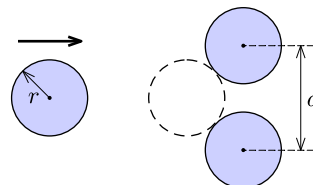
H7**. Egy $M = 20$ dkg tömegű kiskocsi vízszintes talajon súrlódásmentesen mozoghat. A kiskocsi síkos platója az egyik oldalon vízszintes, a másik oldalon pedig ívesen függőlegesbe fordul, magassága 10 cm. A vízszintes részen egy $m = 5$ dkg tömegű kis golyó található, amely a plató széléhez erősített rugóhoz támaszkodik. A rugót kezdetben egy fonál tartja összenyomott állapotban, a rugóban tárolt energia $E = 0,2$ J.

A fonál elégetését követően milyen magasra emelkedik a golyó?

H8*. A Nemzetközi Űrállomáson egy kísérletben két azonos tömegű biliárdgolyót ütköztetnek a teljes súlytalanság állapotában. Kezdetben az egyik golyó áll, a másik pedig felé mozog, de az ütközés nem egyenes, rugalmas (a golyók közötti súrlódás elhanyagolható). Mutassuk meg, hogy ütközés után a golyók derékszögben repülnek szét! (Útmutatás: a megmaradási törvényeket az impulzusvektorokkal írjuk fel!)

H9**. Légpárnás asztalon egy r sugarú korong halad két másik, vele azonos tömegű és sugarú, álló korong felé az ábrán látható módon. Mekkora az álló korongok középpontjai közötti d távolság, ha a rugalmas ütközések lezajlása után a kezdetben mozgó korong megáll?

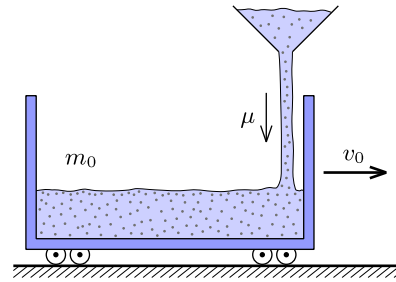

H10*. Egy játékrakéta hajtóműve másodpercenként 10 g hajtóanyagot lövell ki a rakétához képest 10 m/s sebességgel. A rakétát vízszintes kötélpályára függesztjük, és a hajtóművét bekapcsoljuk. A rakéta súrlódás nélkül csúszik a kötélén, mozgását a sebesség négyzetével arányos közegellenállási erő fékezi. A közegellenállási erő 1 m/s sebességnél 0,004 N. Mekkora maximális sebességre gyorsulhat fel a rakéta?

H11*. Egy m_0 össztömegű, motor nélküli, homokot szállító tehervagon v_0 sebességgel szabadon halad a vasúti pályán. Egyszer csak egy olyan tartályhoz ér, amelyből állandó ütemben időegységenként μ tömegű homok esik rá. A kerekek gördülési ellenállását és a tengelysúrlódást is ehanyagolhatjuk.

a)** Mekkora a vasúti kocsi gyorsulása (ami valószínűleg „lassulás”)?

b)* Mekkora végső sebességgel halad a kocsi, ha t idő alatt halad el a tartály alatt?

Jelmagyarázat: nincs csillag = csak normál gyakorlatokra, * = normál és iMSc gyakorlatokra, ** = csak iMSc gyakorlatokra; a **kékkel** kiemelt feladatok a kisZH-ra készüléshez ajánlottak;